

Middle School Students' Perceptions of the February 6 Earthquake: A Metaphor Study

Ceylan Akcan ¹, Selman Ablak ²

¹ Dr. Independent Researcher, Türkiye

² Sivas Cumhuriyet University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Sivas, Türkiye

Keywords

Earthquake, Disaster, Metaphor, Phenomenology

Highlights

- * Children's perceptions of the earthquake
- * Children's experiences of the earthquake
- * The metaphors developed by children regarding the earthquake

Aim

This study aims to reveal the metaphorical perceptions and experiences of middle school students regarding the earthquake on February 6th, with its epicenter in Kahramanmaraş

Location

189 middle school students from the Şehitkamil and Şahinbey districts in Gaziantep province

Methods

This study was conducted using the phenomenological design, a qualitative research method

Results

- * Psychological impact theme
- * Religion theme
- * Fear theme

Supporting Institutions

The authors declared that this study has used no support data from other institutions

Financial Disclosure:

The authors declared that this study has received no financial support

Peer-review

Externally peer-reviewed

Conflict of Interest:

The authors have no conflicts of interest to declare

How to cite:

Akcan C., Ablak S., 2025. Middle School Students' Perceptions of the February 6 Earthquake: A Metaphor Study, *Turk Deprem Arastirma Dergisi* 7(3), 439-449, DOI:10.46464/tdad.1641683.

Manuscript

Research Article

Received: 17.02.2025

Revised: 08.04.2025

Accepted: 10.04.2025

Printed: 30.12.2025

DOI

10.46464/tdad.1641683

Content of this journal is licensed under
a Creative Commons Attribution 4.0
International Non-Commercial License

Corresponding Author

Ceylan Akcan

Email: ceylanakcan87@gmail.com

Figure
Word Cloud Related to Metaphors

Ortaokul Öğrencilerinin 6 Şubat Depremine Yönelik Algıları: Bir Metafor Çalışması

Ceylan Akcan ¹, Selman Ablak ²

¹ Dr. Bağımsız Araştırmacı, Türkiye

² Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, 58140 Sivas, Türkiye

ÖZET

Bu araştırmanın amacı merkez üssü Kahramanmaraş olan 6 Şubat depremini yaşayan ortaokul öğrencilerinin metaforik algı ve deneyimlerini araştırmaktır. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji (olgu bilim) deseni ile yürütülmüştür. Araştırmanın çalışma grubunu, Gaziantep ilinde Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde bulunan 5'inci, 6'ncı, ve 7'nci sınıf düzeyinde 189 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri iki sorudan oluşan "Deprem...gibidir. Çünkü..." şeklinde metafor formu ile toplanmıştır. Araştırmaya ilk etapta 200 öğrenci katılmıştır. Fakat 11 öğrencinin verileri araştırmanın amacına uygun olmadığı için çalışmada değerlendirilmeye alınmamıştır. Bu öğrenciler toplamda 69 metafor (kod) geliştirmişlerdir. Bu metaforlardan en fazla "kıyamet" metaforu üretilmiştir. Öğrencilerin deprem ile ilgili ürettikleri metaforlar; psikolojik etki, din, korku, ayrılık, hareket, kasvet, doğal olaylar, ani durumlar, nesneler ve ses teması şeklinde 10 tema altında toplanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Deprem, Afet, Metafor, Fenomenoloji

Öne Çıkanlar

- * Çocukların depreme ilişkin algıları
- * Çocukların depreme ilişkin deneyimleri
- * Çocukların depreme ilişkin geliştirdikleri metaforlar

Makale

Araştırma Makalesi

Geliş: 17.02.2025

Düzeltilme: 08.04.2025

Kabul: 10.04.2025

Basım: 30.12.2025

DOI

10.46464/tdad.1641683

Sorumlu yazar

Ceylan Akcan

E-posta:

ceylanakcan87@gmail.com

Middle School Students' Perceptions of the February 6 Earthquake: A Metaphor Study

Ceylan Akcan ¹, Selman Ablak ²

¹ Dr. Independent Researcher, Türkiye

² Sivas Cumhuriyet University, Faculty of education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Sivas, Türkiye

ABSTRACT

The purpose of this study is to investigate the metaphorical perceptions and experiences of middle school students who lived through the earthquake on February 6th, in Kahramanmaraş. The research was conducted using the phenomenological design, a qualitative research method. The study group consists of 189 middle school students from the 5th, 6th, and 7th grades in Şehitkamil and Şahinbey districts of Gaziantep province. The data of the study were collected through a metaphor form consisting of two questions: "An earthquake is like... because...". Initially, 200 students participated in the study. However, the data from 11 students were excluded from the analysis as they were not relevant to the purpose of the research. These students generated a total of 69 metaphors (codes). Among these metaphors, the "apocalypse" metaphor was produced most frequently. The metaphors created by the students regarding the earthquake were categorized into 10 themes: psychological impact, religion, fear, separation, movement, gloom, natural events, sudden situations, objects, and sounds.

Keywords

Earthquake, Disaster, Metaphor, Phenomenology

Highlights

- * Children's perceptions of the earthquake
- * Children's experiences of the earthquake
- * The Metaphors developed by children regarding the earthquake

Manuscript

Research Article

Received: 17.02.2025

Revised: 08.04.2025

Accepted: 10.04.2025

Printed: 30.12.2025

DOI

10.46464/tdad.1641683

Corresponding Author

Ceylan Akcan

Email:

ceylanakcan87@gmail.com

1. GİRİŞ

Dünyanın oluşum sürecinde ve günümüze kadar değişiminde doğal bir süreç olarak yaşanan bazı olaylar etkileri itibariyle insanoğluna zarar vermeye başladığı noktada afet olarak adlandırılmaya başlanmıştır. Bu açıdan dünya var olduğundan bu yana afetler de var ola gelmiştir. Afet, insanların yaşamsal faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen, can ve mal kayıplarına yol açan ve toplumun mevcut imkânlarıyla başa çıkamayacağı ölçüde büyük yıkımlara neden olan; ani ve beklenmedik şekilde meydana gelebileceği gibi uzun vadeli süreçlere bağlı olarak da oluşabilen doğal, teknolojik veya insan kaynaklı olaylardır (Alexander 1993, Şahin ve Sipahioğlu 2002, Norris ve diğ. 2008, Sözcü 2024)

Doğa olaylarının yol açtığı afetler “doğa kaynaklı afet” olarak adlandırılmaktadır. Çoğunlukla insanların doğrudan kontrolü dışında meydana gelen bu afetler insan ve doğa üzerinde çok yönlü etkiler bırakmaktadır. Doğa kaynaklı afetler içerisinde en yıkıcı olanlardan birini şüphesiz depremler teşkil etmektedir. Deprem, tektonik kuvvetlerin veya volkan faaliyetlerinin etkisiyle yer kabuğunun kırılması sonucunda ortaya çıkan enerjinin sismik dalgalar hâlinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yeryüzünü kuvvetle sarsması olayıdır (AFAD 2022). Depremler dünyanın doğal dengesi içerisinde var olan doğal olaylar olmakla birlikte sonuçları itibariyle insan yaşantısına zarar verdikleri için doğa kaynaklı afet olarak adlandırılmaktadırlar (Karakuş 2013). Bu zararın hem fiziksel hem de psikolojik etkilerinin yoğunluğu deprem afetinin bireylerin yaşantısında derin izler bırakmasına neden olmaktadır. Bu nedenle özellikle deprem kuşağında yer alan ülkelerde yaşayan bireyler için depremler büyük bir korku ve endişe kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ise bireylerin fiziksel zarar görüşlerinin yanı sıra duyuşsal ve psikolojik yıkıma uğramalarına neden olabilmektedir. Afet yönetimi ve bilinçlendirme çalışmaları ile bu etkiler en aza indirilebilmektedir. Bu açıdan güçlü altyapı, erken uyarı sistemleri vb. gibi tedbirlerin yanı sıra etkili bir deprem eğitimi, doğa kaynaklı afetlerin yıkıcı etkilerini hafifletmede büyük rol oynamaktadır. Depreme yönelik verilecek eğitimlerin içeriğinin belirlenmesinde ise bireylerin bu afete yönelik bilişsel ve duyuşsal algılarının ve düşünce yapılarının tespiti daha etkili bir eğitim programının geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

Bireylerin düşünce yapılarını ve algılarını ortaya çıkarmada başvurulacak en etkili yollardan birini metaforlar oluşturmaktadır. Bu açıdan metaforlar bireylerin dünyayı algılama şekillerini ortaya çıkaran, soyut kavramları somut deneyimlere dayalı olarak anlamlandırdıkları zihinsel yapılar olarak kabul edilmektedir (Lakoff ve Johnson 1980). Metaforlar, insanları hayatları boyunca çevreleyen düşünce ve ifadeler bütünüdür (Ahlgren ve diğ. 2021). Özellikle gelişim çağındaki öğrenciler düşünce yapılarında var olan birikimleri ve bu bağlamda zihinlerinde var olan algıları metaforlar yoluyla daha rahat ifade edebilmektedirler. Saban (2009) yaptığı çalışmada, öğrencilerin soyut kavramları anlamlandırmak için günlük deneyimlerinden beslenen metaforlar oluşturduklarını ve bu metaforların, onların zihinsel modellerini ortaya koymada etkili bir araç olduğunu göstermiştir. Nitekim metaforlar sadece bilişsel yapıyı ortaya çıkaran bir araç olmayıp, bireylerin duyuşsal tepkilerini ve travmatik deneyimlerini ortaya çıkarıp anlamlandırmada kritik bir rol üstlenmektedir (Cameron 2003). Bu açıdan bakıldığında metaforlar, deprem gibi doğa

kaynaklı afetlerin anlamlandırılmasında ve depreme ilişkin öğrencilerin algısal yapı ve deneyimlerini ortaya koymalarında önemli bir yöntem olarak bizi karşılamaktadır. Farklı bir ifadeyle öğrencilerin depreme ilişkin metaforik algılarının incelenmesi, onların bu olayı nasıl kavramsallaştırdığını ve duygusal olarak nasıl tepki verdiğini anlamak açısından önem taşımaktadır.

Deprem kuşağında bulunan Türkiye’de yaşayan bireylerin depreme yönelik algıları, depremin etkilerini anlamak ve buna yönelik tedbirler almak noktasında önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle alt düzey öğrenme süreçleri devam eden öğrencilerde oluşacak bu algı onların sonraki yaşantılarında depreme ilişkin eylem ve tedbirlerini şekillendirmede etkili olacaktır. Öğrencilerin günlük dilde kullandıkları metaforlar onların olayları algılama biçimlerini ve hangi zihinsel modellerle olayları düşündüklerine dair önemli ipuçları sunmaktadır (Lakoff 1993). Zira bu algılar başta deprem olmak üzere diğer afetlere yönelik eğitimlerin şekillendirilmesine de katkı sağlayacaktır. Depreme ilişkin ortaya çıkacak algılar öğrencilerin deprem afeti karşısındaki duygusal tepkilerini etkileyeceğinden bunların tespit edilmesi ve depreme ilişkin uygun eğitimlerin geliştirilmesi deprem bilincini artırarak öğrencilerin bu afet karşısında daha hazırlıklı olmalarına ve onların psikolojik durumlarının anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Nitekim deprem gibi endişe ve stres yaratan olaylarla ilgili metaforların incelenmesi, çocukların ve gençlerin afetlere ilişkin korkularını, beklentilerini ve başa çıkma mekanizmalarını anlamak için önemli bir yol sunmaktadır. Bu yol deprem eğitimine yönelik geliştirilecek eğitim-öğretim stratejilerinin belirlenmesine de katkı sağlayacaktır.

Türkiye gibi deprem riski yüksek bir ülkede başta deprem olmak üzere afet eğitiminin, öğrencilerin metaforik algıları dikkate alınarak yapılandırılması etkili bir eğitim açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmada 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye’de Kahramanmaraş merkezli yaşanan ve birçok çevre ilde hissedilerek büyük kayıplara neden olan depremi yaşayan ortaokul öğrencilerinin deprem olgusuna yönelik metaforik algılarının analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu açıdan çalışmada öğrencilerin depremi nasıl tanımladığı, hangi metaforik çerçeveleri kullandıkları ve bu metaforların onların deprem algıları üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Çalışmada, 6 Şubat 2023 depremini yaşamış ortaokul öğrencilerinin depreme ilişkin metaforik algı ve deneyimlerinin ortaya konulmasıyla öğrencilerin afet bilinci oluşturma süreçlerine yönelik eğitim programlarının geliştirilmesine katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Alanyazın incelendiğinde depremi yaşamış okul öncesi öğrencilerinin depremden etkilenme durumlarının incelendiği (Koçbay ve Dikici-Sığırtmacı 2025), ortaokul öğrencileri için deprem farkındalık ölçeğinin geliştirildiği (Mahanoğlu ve Balci 2025), farklı deprem bölgelerinde yaşayan ortaokul öğrencilerinin depreme ilişkin bilgi düzeylerinin incelendiği (Benzer ve Arpalık 2021), ortaokul öğrencilerine yönelik deprem okuryazarlığı ölçeğinin geliştirildiği (Arslan ve diğ. 2023), 7’nci sınıf öğrencilerinin depreme ile ilgili farkındalıklarına ilişkin görüşlerinin incelendiği (Özkorkmaz ve diğ. 2023), depremi deneyimlemiş ortaokul öğrencilerinin görüşlerinin alındığı (Türker ve diğ. 2024), lise öğrencilerinin depreme yönelik metaforik algılarının incelendiği (Ucan 2025) ve ortaokul öğrencilerinin afet bilgi ve bilinç düzeylerinin incelendiği (Solak ve Tezcan 2025) çalışmalarla karşılaşılmıştır.

Fakat doğrudan 6 Şubat Kahramanmaraş depremini yaşamış ortaokul öğrencilerinin algı ve deneyimlerini metafor yoluyla inceleyen herhangi bir çalışmayla karşılaşmamıştır. Bu açıdan 6 Şubat depremini doğrudan deneyimleyen ortaokul öğrencilerinin depreme yönelik algılarını ortaya koyması açısından bu çalışma önem taşımaktadır.

Bu araştırmada merkez üssü Kahramanmaraş olan 6 Şubat depreminin ortaokul öğrencilerinin metaforik algı ve deneyimlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevaplar aranmıştır:

- Ortaokul öğrencileri 6 Şubat depremine ilişkin oluşturdukları deneyimleri metaforik açıdan nasıl anlamlandırmaktadır?
- Ortaokul öğrencilerinin 6 Şubat depremine ilişkin oluşturdukları metaforlar kavramsal açıdan hangi temalar altında toplanmıştır?

2. YÖNTEM

2.1) Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni ile yürütülmüştür. Fenomenoloji, diğer bir adı olgubilim deseni, olgu, deneyim ve kavramlara ilişkin farkında olduğumuz fakat derinlemesine bilgi sahibi olmadığımız durumları ve bunlara ilişkin anlam ve algıyı ortaya çıkarmak için kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek 2018). Fenomenolojik çalışmalarda veriler, ilgili olgu ve olaylarla alakalı daha önceden deneyimleri olan bireylerden toplanmaktadır (Patton 2002).

Metafor çalışmaları, dünyayı anlamaya yarayan güçlü zihinsel haritalama ve modelleme yöntemleridir (Arslan ve Bayrakçı 2006). Metafor, anlamca zayıf olan bir kavramı güçlü bir kavram kullanarak anlatmaktır. Güneş ve Fırat (2016)'ya göre metafor herhangi bir olgu, olay ya da kavram hakkında sahip olunan soyut algıların ortaya çıkarılması amacıyla kullanılan ifade şeklidir. Öğrenme ortamlarında sık olarak kullanılan metaforlar, öğrencilerin olguları anlamlandırmak için bilgi ve becerilerini yapılandırmalarında araç olarak kullanılmaktadır (Hager 2008). Bu bağlamda, araştırmada ülkemizi derinden sarsan 6 Şubat depremini yaşayan ortaokul çocuklarının depreme ilişkin algı ve deneyimlerini ortaya çıkarabileceği düşünüldüğünden araştırmanın amacına en uygun nitel yöntemlerden fenomenoloji deseni tercih edilmiştir.

2.2) Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Gaziantep ilinde Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde bulunan 189 ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemlerinden, kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Bu örnekleme tipi araştırmaya hız ve pratiklik sağlamaktadır. Araştırmacı kendine yakın ve kolay ulaşabildiği grup içerisinde örnekleme seçmektedir (Yıldırım ve Şimşek 2018). Araştırmada iki okul belirlenerek, ilk önce 200 öğrenciye ulaşılmıştır. 11 öğrencinin verileri eksik ve araştırma amacından uzak gerekçeler sunduğundan dolayı çalışmaya dahil edilmemiştir.

Tablo 1'e göre araştırma için 5'inci, 6'ncı ve 7'nci sınıf düzeyinde 189 öğrenciden veriler toplanmıştır. Bu öğrencilerin 94'ü kız öğrenci, 95'i ise erkek öğrenciden oluşmaktadır.

Tablo 1: Depreme ilişkin metafor geliştiren katılımcıların demografik özellikleri

Table 1: Demographic characteristics of the participants who developed metaphors regarding the earthquake

Sınıf	Kız Öğrenci (f)	Yüzde (%)	Erkek Öğrenci (f)	Yüzde (%)
5	42	44.68	45	47.36
6	22	23.40	23	24.21
7	30	31.91	27	28.42
Toplam	94	100	95	100

2.3) Verilerin Toplanması

Araştırmada depreme yönelik geliştirdikleri metaforları açık uçlu iki soru üzerinden yapılmıştır. "Deprem..... gibidir. Çünkü....." şeklinde bir taslak üzerinden yapılmaktadır. Öğrenciler depremi neye benzetmiştir. Bu metaforu oluşturmadaki gerekçeleri nelerdir. Öğrencilerin verdikleri yanıtlar doğrultusunda kodlar elde edilmiş ve bu kodlar ortak temalar altında toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan cümlede yer alan "metaforun konusu" ve "metaforun kaynağı" arasındaki ilişkinin daha net bir şekilde açıklanması için "gibi" ifadesi kullanılırken, "çünkü" ifadesiyle de metaforu geliştirmedeki gerekçelerin ne olduğu anlaşılmasına çalışılmaktadır (Saban 2009, Kaya 2010).

2.4) Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri tümevarımcı içerik analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Bu analiz türünde, verilerin kodlama işlemi tamamlandıktan sonra elde edilen kodlardan temalara ulaşılmaktadır. İçerik analizi, yapı ve anlamca benzerlik gösteren kavramların kümelenerek temalandırma yapılması ve bu temalardan çıkarımlar oluşturulması şeklindedir. Araştırmada metaforların analiz işleminde Saban (2009) tarafından geliştirilen 1) verilerin kodlanması ve ayıklama işlemi, 2) verilerin derleme işlemi, 3) temaların geliştirilme işlemi, 4) geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması işlemi şeklinde dört aşamalı veri analiz sürecinden yararlanılmıştır.

2.4.1) Verilerin Kodlanması ve Ayıklama İşlemi

Başlangıçta çalışmada elde edilen verilerin araştırma amacına uygunluğu incelenmiştir. İlk aşamada araştırmaya 200 öğrenci katılmıştır. Fakat 11 öğrencinin verileri araştırmanın amacına uygun olmadığı için çalışmada değerlendirilmemiştir. Bu 11 öğrenciden 4'ünün metafor formu boş bırakıldığı için, 7'sinin de depreme yönelik metafor geliştirdikleri fakat metaforu açıklayıcı bir gerekçe sunmadıkları tespit edildiği için veri analiz işleminin dışında tutulmuştur.

2.4.2) Verilerin Derleme İşlemi

Ayıklama işleminden sonra geriye kalan 189 öğrencinin geliştirdiği metaforlar ve metaforları oluşturmadaki gerekçeleri tablo içinde listelenmiştir. Daha sonra değerlendirilmeye alınan çalışma kağıtlarında yer alan metaforlar ve gerekçeleri öğrenci numaralarına göre sırasıyla listelenmiştir. 189 öğrencinin geliştirdiği toplam 69 metafor (kod) tespit edilmiştir. Belirlenen 69 metafor ve frekans değerleri tablo içerisine yazılmıştır. Oluşturulan tabloda metaforu hangi öğrencinin geliştirdiğine ilişkin demografik bilgiler de yer almaktadır. Öğrencilere Ö1[5]K, Ö2[6]E, Ö3[7]K, Ö4[5]K.....Ö189[7]E şeklinde kodlar verilmiştir. Parantez içerisindeki "5", "6", "7" rakamlar sınıf düzeyini göstermektedir. E ve K harfleri de öğrencilerin cinsiyetini belirtmek için kullanılmıştır (Erkek= E, Kız= K).

2.4.3) Temaların Geliştirilme İşlemi

Bu aşamada elde edilen kodlar arasında ilişkiler tespit edilmiş ve bu kodlar ortak temalar altında toplanmıştır. Öğrencilerin depreme ilişkin geliştirmiş oldukları metaforlar 10 tema altında kümelenmiştir. Daha sonra temalar ve kodlar arasında ilişkinin bütünlük oluşturup oluşturmadığının teyidi açısından üç uzmanın görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri sonucunda temalar ve kodlar tekrar düzenlenmiştir.

2.4.4) Geçerlik ve Güvenirliliğin Sağlanması İşlemi

Bu araştırmada nitel araştırmalarda sık kullanılan geçerlik güvenilirlik kriterlerine uygun davranılmıştır. Araştırmanın geçerlilik tanımı için inandırıcılık ve aktarabilirlik kavramları ile açıklanırken, araştırmanın güvenilirliği için tutarlılık kavramı ile açıklanmaktadır. Araştırmanın inandırıcılığını arttırmak için uzun süreli katılım, veri çeşitlenmesi, uzman

görüşü ve referans yeterliliğine bakılabilmektedir (Lincoln ve Guba 1985). Bu yaklaşımla; araştırma verileri iki araştırmacı tarafından ayrı zaman ve mekanlarda kodlanmıştır. İki araştırmacının kodları tutarlılık açısından birbiriyle karşılaştırılmıştır. Verilerin güvenilirliğinin kontrolü açısından Miles ve Huberman (1994)'ün "Görüş birliği sayısı / toplam görüş birliği + görüş ayrılığı sayısı" formülünden (güvenilirlik ölçütü $\geq 70\%$) faydalanmışlardır. Bu formüle göre verilerin güvenilirlik katsayısı %91 olarak tespit edilmiştir. Karşılaştırılma sırasında tespit edilen eksik ve ayıklanan veriler düzenlenmiştir. Araştırmacılar ayıklama ve temalandırma işlemlerini koordineli olarak yürütmüşlerdir. Araştırmanın inandırıcılık kriterini sağlaması açısından araştırmada verilerinden elde edilen kodlar ve temalandırma aşamalarında üç uzmandan görüş alınmıştır. Araştırmanın aktarabilirlik ölçütünü sağlaması açısından veri toplama aşamasından veri analiz basamaklarına ve raporlamaya kadar tüm işlemler ayrıntılı şekilde betimlenmiş ve öğrencilerin verdikleri cevaplar birebir alıntılarla bulgular bölümünde sunulmuştur.

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde ortaokul öğrencilerinin "deprem" kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve bu metaforların oluşturduğu temalar yer almaktadır. Öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar, frekans ve yüzde değerleri Tablo 2' de gösterilmiştir.

Tablo 2'ye göre depreme ilişkin 69 metafor geliştirilmiştir. Wordart programıyla metaforlara ilişkin oluşturulan kelime bulutu Şekil 1'de gösterilmiştir. Öğrenciler depremle birinci olarak en fazla kıyamet, ikinci olarak korku filmi, üçüncü olarak ölüm, daha sonra en çok kâbus metaforunu ilişkilendirmişlerdir. Tüm metaforların toplam geliştirilme sıklığı 189'dur. Depreme ilişkin geliştirilen metaforlar 10 tema altında toplanmıştır. Temalara ilişkin metaforlar ve frekans ile yüzde değerleri Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde öğrencilerin deprem ile ilgili ürettikleri metaforlar; psikolojik etki, din, korku, ayrılık, hareket, kasvet, doğal olaylar, ani durumlar, nesneler ve ses teması şeklinde 10 tema altında toplanmıştır. Bu temalara ilişkin öğrencilerin vermiş oldukları cevaplar alıntılarla ayrı başlıklar içerisinde şu şekilde sunulmaktadır.

Şekil 1: Metaforlara İlişkin Kelime Bulutu

Figure 1: Word Cloud Related to Metaphors

Tablo 2: Depreme ilişkin geliştirilen metaforlar
Table 2: Metaphors developed regarding the earthquake

Metaforlar	Frekans (f)	Yüzde (%)	Metaforlar	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kıyamet	33	17.46	Ölümçül hastalık	1	0.53
Korku filmi	28	14.81	Korku tüneli	1	0.53
Ölüm	20	10.58	Hüzün	1	0.53
Kâbus	10	5.29	Çaresizlik	1	0.53
Facia	10	5.29	Bir şeyi sarsıp yere düşürmek	1	0.53
Salıncak	10	5.29	Psikolojik baskı	1	0.53
Kayıp	3	1.59	Aile ve akraba ayrılığı	1	0.53
Katil	3	1.59	Fiziksel ve duygusal sarsıntı	1	0.53
Panik	3	1.59	Hayatın sınavı	1	0.53
Dünyanın yok oluşu	2	1.06	Çiçeklerin yaprak dökmesi	1	0.53
Derin yara	2	1.06	Unutulmayacak an	1	0.53
Evdeki hırsız	2	1.06	Dehşet	1	0.53
Hayatın durma noktası	2	1.06	Aslanın kafesine girmek	1	0.53
Travma	2	1.06	Canavar	1	0.53
Gondol	2	1.06	Şirketin batması	1	0.53
Beşik	2	1.06	Ölümle yaşam arasındaki kırmızı çizgi	1	0.53
Kötü an	2	1.06	Hapishane	1	0.53
Kaos	2	1.06	Sel yağmuru	1	0.53
Dünyanın en kötü şeyi	1	0.53	Yüksek sesli alarm	1	0.53
Hurdalık	1	0.53	Trambolin	1	0.53
Kaygı	1	0.53	Habersiz olay	1	0.53
Yere düşen nesne	1	0.53	Zor zaman	1	0.53
Ölüm fabrikası	1	0.53	Savaş	1	0.53
Ölümçül bir dalga	1	0.53	Kıyamet alameti	1	0.53
Bataklık	1	0.53	Karamsarlık	1	0.53
Gizli bir kaza	1	0.53	Gürültü	1	0.53
Cehennem	1	0.53	Felaket öncesi sessizlik	1	0.53
Katil fırtına	1	0.53	Dünyanın boş olması	1	0.53
Katil makine	1	0.53	Doğanın intikamı	1	0.53
Karabasan	1	0.53	Bir çocuğun dünyayı sallaması	1	0.53
Allah'ın bizi uyarmak için verdiği ceza	1	0.53	Hayatın sınavı	1	0.53
Çatlamış Kaya	1	0.53	Hayal	1	0.53
Çamaşır makinesinin çalışması	1	0.53	Tedirginlik	1	0.53
Hayat kaybedici	1	0.53	Mal ve can alıcı	1	0.53
Izdırap	1	0.53			
Toplam				189	100

Tablo 3: Depreme ilişkin geliştirilen Metaforların Temaları
Table 3: Themes of the metaphors developed regarding the earthquake

Temalar	Metaforlar	Toplam Frekans (f)	Yüzde (%)
Psikolojik Etki Teması	Korku filmi (28), Kâbus (10), Travma (2), Derin yara (2), Unutulmayacak an (1), Psikolojik baskı (1), Fiziksel ve duygusal sarsıntı (1), Hayal (1), İçte tutulan hislerin ortaya çıkması (1), Ölümle yaşam arasındaki kırmızı çizgi (1)	48	25.39
Din Teması	Kıyamet (33), Dünyanın yok oluşu (2), Hayatın durma noktası (2), Kıyamet alameti (1), Cehennem (1), Allah'ın bizi uyarmak için verdiği ceza (1), Hayatın sınavı (1), Dünyanın boş olması (1), Karabasan (1)	43	22.75
Korku Teması	Facia (10), Panik (3), Katil (3), Kötü an (2), Kaos (2), Dehşet (1), Savaş (1), Zor zaman (1), Aslanın kafesine girmek (1), Şirketin batması (1), Dünyanın en kötü şeyi (1), Ölümçül hastalık (1), Mal ve Can alıcı (1), Hayat kaybedici (1), Canavar (1)	30	15.87
Ayrılık Teması	Ölüm (20), Kayıp (3), Çiçeklerin yaprak dökmesi (1), Aile ve akraba ayrılığı (1), Hapishane (1)	26	13.75
Hareket Teması	Salıncak (10), Gondol (2), Beşik (2), Bir çocuğun dünyayı sallaması (1), Trambolin (1), Çamaşır makinesinin çalışması (1), Bir şeyi sarsıp yere düşürmek (1)	18	9.52
Kasvet Teması	Kaygı (1), İzdirap (1), Hüzün (1), Çaresizlik (1), Karamsarlık (1), Tedirginlik (1)	6	3.17
Doğal Olaylar Teması	Bataklık (1), Katil fırtına (1), Ölümçül bir dalga (1), sel yağmuru (1), Doğanın intikamı (1)	5	2.64
Ani Durumlar Teması	Evdeki hırsız (2), Gizli bir kaza (1), Habersiz olay (1), Çatlamış kaya (1)	5	2.64
Nesneler Teması	Hurdalık (1), Yere düşen nesne (1), Katil makine (1), Korku tüneli (1), Ölüm fabrikası (1)	5	2.64
Ses Teması	Yüksek sesli alarm (1), Gürültü (1), Felaket öncesi sessizlik (1)	3	1.58
Toplam		189	100

3.1) Psikolojik Etki Teması

Bu tema altında depreme ilişkin korku filmi, kâbus, travma, derin yara, unutulmayacak an, psikolojik baskı, fiziksel ve duygusal sarsıntı, hayal, içte tutulan hislerin ortaya çıkması, ölümle yaşam arasındaki kırmızı çizgi şeklinde 10 metafor kümelenmiştir. Bu tema içerisinde en fazla korku filmi metaforu yer almaktadır. Psikolojik etki teması altında geliştirilen metaforlara ilişkin bulgular şu şekildedir:

- “Deprem kâbus gibidir. Çünkü, fabrika kâbus gibiydi en az fabrikada 200 kişi vardı. Çok kalabalıktı ve babam ve amcamlar telaş içinde temel ihtiyaçlarımızı arıyorlardı.” (Ö138[7]E)
- “Deprem korku filmi gibidir. Çünkü, hani korku filmlerinde bir anda kötü bir şey olur ya aynen öyle oldu.” (Ö167[7]K)
- “Deprem hayal gibidir. Çünkü, deprem olduğunda sallandığımız saniiyelerde gerçekdışı gibi geliyor. Ayaklarımızın altındaki yer sallanmıyormuş, eşyalar düşmüyormuş da rüyadaymışım, hayal görüyormuşum gibi.” (Ö160[7]K)

3.2) Din Teması

Din teması altında; kıyamet, dünyanın yok oluşu, hayatın durma noktası, kıyamet alameti, cehennem, Allah'ın bizi uyarmak için verdiği ceza, hayatın sınavı, dünyanın boş olması, karabasan şeklinde 9 metafor geliştirilmiştir. Bu tema altında en çok kıyamet metaforu yer almaktadır. Öğrencilerin bu tema altında toplanan metaforlara ilişkin verdikleri ifadeler şu şekildedir:

- “Deprem kıyamet gibidir. Çünkü, fay hatlarının hareketlenmesi evlerin, okulların, binaların, parkların vb. şeylerin oynaması, o anda kıyamet kopuyor zannettim.” (Ö118[6]K)
- “Deprem kıyamet gibidir. Çünkü depremde akrabalarımı kaybettiğim için dünyam başıma yıkıldı ve evimiz hasar aldı ve aynı kıyamet gibiydi.” (Ö121[6]K)
- “Deprem dünyanın yok oluşu gibidir. Çünkü büyük kıyamet de olsa küçük kıyamet de kopsa milyonlarca insan suçsuz yere öldü. Herkes o kadar korktu ki gerçekten de dünyanın sonu oldu.” (Ö68[5]E)
- “Deprem kıyamet alameti gibidir. Çünkü depremde insanlar binaların altında kaldı insanlar yaşamlarını yitirdi. Her yer kaos ortamına döndü. Bu yaşananlar kıyamet alameti gibiydi.” (Ö54[5]E)
- “Deprem Allah'ın bizi uyarmak için verdiği ceza gibidir. Çünkü, tam da insanlar namaz kılmayı bıraktığı kötü işlerle uğraştığı zaman deprem olmuştur. Ayrıca depremden sonra siz de Allaha dua etmemişsinizdir. Ben o zamandan sonra hep dua ettim. Yani evet deprem Allah'ın bize gönderdiği bir uyarıdır.” (Ö150[7]K)
- “Deprem karabasan gibidir. Çünkü, hani yatarsın ya karabasan gelir kırıdayamazsın işte öyle bir his.” (Ö173[7]E)

3.3) Korku Teması

Korku teması ile ilgili öğrenciler 15 metafor geliştirmişlerdir. Bu tema altında çocuklar depremi en fazla facia metaforu ile ilişkilendirmişlerdir. Öğrencilerin bu tema altında toplanan metaforlara ilişkin verdikleri ifadeler şu şekildedir:

- “Deprem panik gibidir. Çünkü, deprem çok korkutucu bir olaydır. Eşyasını mal varlığını, arkadaşlarını en önemlisi ailesini kaybeden milyonlarca bebek, çocuk, genç, yaşlı vardır. Her yerde panik havası vardı.” (Ö157[7]K)
- “Deprem aslanın kafesine girmek gibidir. Çünkü, evdeyken bir anda deprem oldu. Tabi korku, heyecan, dalgınlık gibi şeyler oldu. Deprem çok ama çok korkuttu beni bir aslanın kafesine girmiştim sanki.” (Ö2[5]K)
- “Deprem facia gibidir. Çünkü, o sırada ne yapacağımızı bilemedik. Nasıl davranacağımızı neyi düşünüp neyi düşünemediğimizi hiçbirimiz bilemedik. Her yer facia gibiydi.” (Ö97[6]K)
- “Deprem ölümcül bir hastalık gibidir. Çünkü, depremde çok korktum. Ölümcül bir hastalığa yakalanmışım gibi. O anda hiç bitmeyecek bir acıyla üzüntüye kaplandım.” (Ö147[7]E)

3.4) Ayrılık Teması

Ayrılık teması altında ölüm, kayıp, çiçeklerin yaprak dökmesi, aile ve akraba ayrılığı ve hapisane şeklinde 5 metafor kümelenmiştir. Bu temayla ilişkili öğrenciler en fazla ölüm metaforunu geliştirmişlerdir. Öğrencilerin bu tema altında toplanan metaforlara ilişkin verdikleri ifadeler şu şekildedir:

- “Deprem ölüm gibidir. Çünkü İnsanlar akrabalarını, ailelerini kaybederler ve bu kötü bir şey ve o gün çok kişinin ailesi öldü. Ölüm herkese çok yakındı.” (Ö12[5]E)
- “Deprem aile ve akraba ayrılığı gibidir. Çünkü, ben o gece çok korkmuştum şehadet getiremiyordum korkudan anneannemden ayrılacağım için ağladım.” (Ö22[5]E)
- “Deprem kayıp gibidir. Çünkü, deprem olduğunda neler olacağını bilememek, gelecek kaygısı yaşamak ve bazı kayıplar yaşanır.” (Ö4[5]K)
- “Deprem çiçeklerin yaprak dökmesi gibidir. Çünkü, hayatta biz bir çiçeğizdir. Çiçek gibi hayattaki zamanımız azaldıkça yapraklarımız üzüntü, korku ve neşe olarak bizden ayrılır. Aynı şekilde hayatımızda sevdiğimiz insanlarda bazı yapraklar olarak dökülürler.” (Ö10[5]K)
- “Deprem hapisane gibidir. Çünkü, depremde ne yapacağımız hakkında sadece küçük bilgiler biliyorduk, bilsek bile hiçbirini uygulamıyorduk. İşte o yüzden deprem hapisaneye benzer hapisane bina olur gardiyanalar bizim çıkmamızı engelleyen eşyalar olur. Zaten hapisaneye kurallara uymadığımız için gireriz.” (Ö178[7]K)

3.5) Hareket Teması

Hareket teması altında depreme ilişkin salıncak, gondol, beşik, bir çocuğun dünyayı sallaması, trambolin, çamaşır makinesinin çalışması, bir şeyi sarsıp yere düşürmek şeklinde 7 metafor yer almaktadır. Bu tema içerisinde en fazla salıncak metaforu geliştirilmiştir. Öğrencilerin bu tema altında toplanan metaforlara ilişkin verdikleri ifadeler şu şekildedir:

- “Deprem salıncak gibidir. Çünkü, bir salınacağı hızlı bir şekilde sallandırdığımız zaman aynı şekilde deprem de o hızda sallanmıştı ve bu beni çok korkutmuştu.” (Ö17[5]K)
- “Deprem gondol gibidir. Çünkü, çok fazla bir sallantı yaşadım. Sanki bir gondola binmişim gibiydi.” (Ö19[5]E)
- “Deprem beşik gibidir. Çünkü, çocuklar beşiğe bindiğinde hızlıca sallanır ya başları döner. İşte bizim de depremde beşikteki gibi başımız döndü.” (Ö145[7]E)

- “Deprem trambolin gibidir. Çünkü, 6 Şubat 2023’te yaşadığımız deprem sanki evimizin altında trambolin varmış gibiydi. Alttan vuruyordu. Sağa sola savruluyorduk.” (Ö156[7]E)
- “Deprem çamaşır makinesinin çalışması gibidir. Çünkü, çamaşır makinası çalıştığı zaman içindeki çamaşırlar sarsılır ve bu depreme benzer. Deprem sırasında da sarsılırız.” (Ö169[7]K)
- “Deprem bir şeyi sarsıp yere düşürmek gibidir. Çünkü, deprem başlar ve her şey sallanır. Deprem sadece sallar ve binalar da oynar yani deprem öldürmez bina öldürür. Mesela sen masayı salladığında üstündekiler düşer ve Bu da deprem olan şeydir.” (Ö98[6]E)

3.6) Kasvet Teması

Kasvet teması ile kaygı, ızdırap, hüznün, çaresizlik, karamsarlık, tedirginlik şeklinde 6 metafor ilişkilendirilmiştir. Bu tema içerisinde yer alan tüm metaforların geliştirilme sıklığı eşittir. Öğrencilerin bu tema altında toplanan metaforlara ilişkin verdikleri ifadeler şu şekildedir:

- “Deprem kaygı gibidir. Çünkü deprem olduğunda neler olacağını bilememek, gelecek kaygısı yaşamak ve bazı kayıplar yaşanır.” (Ö13[5]K)
- “Deprem ızdırap gibidir. Çünkü, deprem olduğunda bazı insanların can ve mal kaybı yaşadı. Yani evleri yıkıldı sevdikleri insanları kaybettiler, ızdırap çektiler.” (Ö105[6]K)
- “Deprem hüznün gibidir. Çünkü, üç yaşımdan beri Hatay’da yaşıyorum ve şimdi 11 yaşındayım depremde evimi kaybettim memleketime varımı yoğunlu en güzel anılarımı kaybettim. Düşününce bu hüznün değil de ne.” (Ö113[6]E)
- “Deprem çaresizlik gibidir. Çünkü, deprem anında yapacak hiçbir şeyimiz yoktur. O an para ve pulun önemi yoktur. Çaresizce sadece canımızı kurtarma derdine düşeriz.” (Ö180[7]K)
- “Deprem karamsarlık gibidir. Çünkü bir sürü insan enkaz altında kaldı. O anlarda karamsar bir şekilde bekledik.” (Ö59[5]E)
- “Deprem tedirginlik gibidir. Çünkü, bu depremi ilk defa yaşadık. Çok tedirgin olduk, ne yapacağımızı bilemiyorduk.” (Ö78[5]K)

3.7) Doğal Olaylar Teması

Bu tema altında; bataklık, katil fırtına, ölümcül bir dalga, sel yağmuru, doğanın intikamı şeklinde 5 metafor yer almaktadır. Bu tema içerisinde en fazla felaket metaforunun olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin bu tema altında toplanan metaforlara ilişkin verdikleri ifadeler şu şekildedir:

- “Deprem bataklık gibidir. Çünkü, sevdiklerin bir daha gelmez, tıpkı bir bataklık gibi.” (Ö27[5]K)
- “Deprem katil fırtına gibidir. Çünkü, O evlerin yıkılma sesleri büyük bir iz bırakıp hatırlandıkça duygusal çöküntü yaşıyor. Deprem anında sanki bir katil fırtına gelmiş de bütün insanlığı yok edecekmiş gibiydi.” (Ö56[5]K)
- “Deprem ölümcül bir dalga gibidir. Çünkü, sevdiklerin bir daha gelmez. Mal, mülk bunlar geri gelebilecek şeyler ama bir insanı veya toplumdaki herhangi bir kişiyi kaybetmek, geri dönüşü olan bir şey değildir. Depremi ölümcül bir dalga olarak tanımlıyorum.” (Ö29[5]E)

- “Deprem sel yağmuru gibidir. Çünkü, aynı verdiğim örnekteki gibi. Sıcak yaz günlerinde bile bir anda sel yağmuru yağabiliyorsa. Hiç beklemediğimiz bir günde de büyük depremler meydana gelebilir.” (Ö110[6]K)
- “Deprem doğanın intikamı gibidir. Çünkü, bizler doğayı iyi korumadığımız için doğa bizden intikam aldı.” (Ö183[7]E)

3.8) Ani Durumlar Teması

Ani durumlar teması altında evdeki hırsız, gizli bir kaza, habersiz olay, çatlamış kaya şeklinde 4 metafor yer almaktadır. Bu temada öğrenciler en fazla evdeki hırsız metaforunu geliştirmişlerdir. Öğrencilerin bu tema altında toplanan metaforlara ilişkin verdikleri ifadeler şu şekildedir:

- “Deprem evdeki hırsız gibidir. Çünkü, biz depremdeyken eşyalar yere düştü ve benim en büyük korkum hırsız var zannettim.” (Ö11 [5]K)
- “Deprem gizli bir kaza gibidir. Çünkü, deprem beklenmedik bir anda şiddetli bir şekilde olabilir. Aynı gizli bir kaza gibi.” (Ö7[5]E)
- “Deprem habersiz olay gibidir. Çünkü, bir keresinde habersiz bir olay yaşamıştım. Depremi de ona benzettim.” (Ö78[5]K)
- “Deprem çatlamış kaya gibidir. Çünkü, çatlamaya yakın bir kayaya benzetme nedenim ise kayanın ne zaman çatlayacağını bilemediğimiz ve dışarıdan göremediğimiz için aniden olduğundan kayaya benzettim.” (Ö154[7]E)

3.9) Nesneler Teması

Nesneler teması altında hurdalık, yere düşen nesne, katil makine, korku tüneli, ölüm fabrikası şeklinde 5 metafor geliştirilmiştir. Bu tema içerisinde yer alan tüm metaforların geliştirilme sıklığı eşittir. Öğrencilerin bu tema altında toplanan metaforlara ilişkin verdikleri ifadeler şu şekildedir:

- “Deprem hurdalık gibidir. Çünkü, şehirdeki evler yıkılıyor ve her yer dümdüz oluyor ve bazı kişiler ise maalesef vefat ediyor. Arabanın parçaları düzleşiyor ve her yere dağılıyor. Tıpkı hurdalar gibi.” (Ö125[6]E)
- “Deprem yere düşen nesne gibidir. Çünkü deprem başlar ve her şey sallanır yere düşer. Mesela masayı salladığında üstündekiler düşer.” (Ö109[6]K)
- “Deprem katil bir makine gibidir. Çünkü, 6 Şubat günü yaşanan depremde binlerce çocuğun ve gencin hem evleri hem de hayalleri yıkıldı. Katil bir makine gibi hatta sınıfımızdaki bir arkadaşımızın 80 akrabası ölmüş.” (Ö38[5] K)
- “Deprem korku tüneli gibidir. Çünkü, korku tüneli içine girince insan içindeki korkunç şeyler vardır ve insan bunlardan korkar deprem de aynısıdır. Akşam yatarken bir yandan korku tüneline girmiş gibi olduk.” (Ö116[6]K)
- “Deprem ölüm fabrikası gibidir. Çünkü, birçok kişi deprem yüzünden hayata gözlerini yumdu. Ortalık can pazarına döndü. Ölüm üreten fabrika gibi.” (Ö177[7]E)

3.10) Ses Teması

Ses teması altında yüksek sesli alarm, gürültü, felaket öncesi sessizlik şeklinde 3 metafor bulunmaktadır. Bu tema içerisinde yer alan tüm metaforların geliştirilme sıklığı eşittir. Öğrencilerin bu tema altında toplanan metaforlara ilişkin verdikleri ifadeler şu şekildedir:

- “Deprem Yüksek sesli alarm gibidir. Çünkü, bir anda sesler duydum. Sallanma sesiydi. Sanki yüksek sesli bir alarm çaldı.” (Ö184[7]E)
- “Deprem gürültü gibidir. Çünkü, deprem o kadar gürültülüydü ki bir anda ne olduğunu anlamadık.” (Ö123[6]E)
- “Deprem felaket öncesi sessizlik gibidir. Çünkü deprem gecesi her yer sessizdi. Hava çok soğuktu. Bu sessizliğin arkasında kötü bir şey olacağını hissetmişim. Sonrasında büyük bir ses ve felaket oldu.” (Ö136[7]E)

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Deprem geçmişten günümüze kadar birçok ülke ve vatandaşlarına olumsuz deneyimler yaşatmıştır. Deprem insanlığa sadece sosyal ve çevresel zararlar vermemiştir. Aynı zamanda psikolojik ve sosyal etkileri ile insanlığı derinden sarsmıştır. Bu bağlamda, bu araştırmada Türkiye’de yakın zamanda yaşanan ve 11 ili derinden etkileyen, 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş depremini yaşamış ortaokul öğrencilerinin depreme yönelik algılarının ne olduğunu ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmada 189 öğrenci depreme yönelik algılarını gösteren 69 metafor geliştirmiştir. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu tarafından en fazla geliştirilen metaforlar sırasıyla kıyamet, korku filmi, ölüm, kâbus, facia, salıncak, kayıp şeklinde devam etmektedir. Metaforlar aralarında ortak özellikler, bağlantılı durumlara göre 10 tema altında kümelenebilir. Bunlar; “Psikolojik Etki Teması, Din Teması, Korku Teması, Ayrılık Teması, Hareket Teması, Kasvet Teması, Doğal Olaylar Teması, Ani Durumlar Teması, Nesneler Teması ve Ses Teması” şeklindedir. Bu metaforlar ve temalar değerlendirildiğinde olumsuz durumları yansıttığı görülmektedir. Alanyazında depremi yaşamış öğrencilerle yapılan çalışmalarla benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Karakuş 2013, Doğan ve diğ. 2021, Saatçi ve diğ. 2024).

Bulgulardan elde edilen sonuçlara bakıldığında metaforun üretilme sıklığı açısından birinci sırada “psikolojik etki” teması gelmektedir. Bu tema altında 10 farklı metafor geliştirilmiştir. Bunlar arasında geliştirilen en fazla tekrar edilen korku filmi, kâbus, travma, derin yara metaforlarıdır. Bu metaforlara bakıldığında öğrencilerin depremi kötü durumlarla ilişkilendirdikleri görülmektedir. Depremi yaşamış bireylerde deprem sonrasında genellikle korku, keder, suçluluk, öfke, travma gibi duygusal ve zihinsel reaksiyonlarla karşılaşmaktadır (Nakajima 2012). Yapılan bu çalışmada ifade edilen düşünce, araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçları destekler niteliktedir. Doğan ve diğ. (2021) tarafından yapılan çalışmada ortaokul öğrencilerinin depreme yönelik algılarını ölçmede “Psikolojik sonuçlar” kategorisi yer almaktadır. Kahraman ve diğ. (2023), yaptıkları çalışmada katılımcıların geliştirdikleri metaforlar açısından benzer bulguların yer aldığı tespit edilmiştir. Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında araştırmanın sonuçları ile örtüştüğü görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin metafor geliştirme sıklığı açısından ikinci tema “din teması”dır. Bu tema da toplamda 9 metafor üretilmiştir. Bu tema altında en sık üretilen kıyamet metaforu dikkat çekmektedir. Geçmişten günümüze kadar birçok inanışta özellikle ahiret inancı olan toplumlarda doğa kaynaklı afetler ilahi nedenlerle

açıklanmaktadır. Özellikle depremler, insanlığa karşı bir ceza veya kıyametin habercisi olarak algılanmıştır. Bazen de bir teselli unsuru olarak görülmektedir (Yılmaz 2023). Bu araştırmada da benzer olarak öğrenciler depreme yönelik algılarını kıyamet, dünyanın yok oluşu, hayatın durma noktası, kıyamet alameti, cehennem, hayatın sınavı gibi dini kavramlarla ifade etmişlerdir. Alanyazında deprem algısını ölçen metafor çalışmalarının birçoğunda dini boyutta kategoriler oluşmuş ve bu araştırma ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Karakuş 2013, Doğan ve diğ. 2021, Kahraman ve diğ. 2023, Dağcı ve Kaynak 2024).

Araştırmada karşılaşılan üçüncü tema “korku teması”dır. Depreme yönelik en fazla metafor bu temada geliştirilmiştir. Bu tema da tekrarlanma sıklığı bakımından en çok facia metaforu yer almaktadır. Diğer metaforlar ise; panik, katil, kötü an, kaos, dehşet, savaş, zor zaman, aslanın kafesine girmek, şirketin batması, dünyanın en kötü şeyi, ölümcül hastalık, mal ve can alıcı, hayat kaybedici ve canavar şeklindedir. Bu metaforlar incelendiğinde hepsinin korkuyu çağrıştıran unsurlar olarak görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin deprem sırasında yaşadıkları duygu durumları düşünüldüğünde belki de depremin çocukların hafızalarından silinmeyecek kadar derin etki bıraktığı söylenebilir. Travmatik etkilerin yoğun olarak hissedildiği durumlarda bireylerde korku, çaresizlik, kontrol kaybı vb. durumlar gelişebilmektedir (Herman 2022). Bu açıdan öğrencilerin hayatlarında ilk defa karşılaştıkları bu denli büyük bir depremden korku hissetmeleri doğal bir durum olarak karşılanmıştır.

Öğrencilerin depreme yönelik geliştirdikleri metaforların oluşturduğu diğer bir tema “ayrılık” temasıdır. Bu tema altında 5 metafor geliştirilmiştir. Ayrılık boyutunu en açık yansıtan ölüm metaforu tema içinde en sık kullanılan metafordur. Araştırmayla benzer bulguların tespit edildiği Dağcı ve Kaynak (2024) çalışmalarında oluşturulan ‘beklenmeyen istenmeyen davranış kategorisinde’ kayıp, ölüm gibi metaforların geliştirildiği görülmüştür. İnce ve diğ. (2024) öğrencilerin doğa kaynaklı afet algılarını metaforik yollar ile belirledikleri çalışmalarında ‘acı ve zorluk’ kategorisinde araştırmanın bulguları ile örtüşen metaforlar yer almaktadır.

Araştırma bulgularından elde edilen başka bir tema “hareket teması”dır. Bu tema içerisinde 7 metafor yer almaktadır. Bu metaforlardan sıklık bakımından en fazla salıncak metaforuna yer verildiği görülmektedir. Araştırmayla benzer bulgulara ulaşan Doğan ve diğ. (2021) tarafından yapılan çalışmada “makine/araç-gereç” kategorisi altında salıncak, gondol, beşik, hacıyatmaz gibi sallanma hareketini çağrıştıran metaforlar geliştirilmiştir. Depremlerin etkisi sonucu meydana gelen ve hissedilen sallanma hareketiyle öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar arasında ilişki kurdukları görülmektedir. Özellikle çocukların salıncak, gondol ve beşik gibi oyun araçlarını metafor olarak tercih etmeleri dikkat çekici olarak görülmektedir.

Araştırma bulgularını oluşturan bir diğer tema “kasvet teması”dır. Bu tema altında kaygı, ızdırap, hüzn, çaresizlik, karamsarlık, tedirginlik şeklinde 6 metafor geliştirilmiştir. Bu metaforlar incelendiğinde hepsinin insana özgü duygu durumlarının olduğu görülmektedir. Değirmenci (2019)’un yapmış olduğu çalışmaya katılan öğrencilerin “Doğal afet çaresizliğe benzer, çünkü insan ne yapacağını bilemez”

şeklindeki açıklamalarıyla bu araştırmanın bulguları arasında paralellik olduğu görülmektedir. Araştırmayla benzer sonuçlara ulaşan Usta (2022), afete yönelik yapmış olduğu metafor çalışmasında yer alan bulgulardan biri 'duygu durum-davranış olarak afet' adlı temadır. Bu tema altında öfke, huzursuzluk, hüzn gibi insana dair duygu ve düşünceleri ifade eden metaforların yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan, araştırma bulguları ile alanyazındaki çalışmaların bulguları arasında benzerlikler olduğu söylenebilir.

Araştırmada öğrencilerin deprem algısını ölçmede oluşan başka bir tema "doğal olaylar teması" dır. Bu tema altında bataklık, katil fırtına, ölümcül dalga, sel yağmuru, doğanın intikamı şeklinde metaforlar bulunmaktadır. Alanyazında afet, doğal olaylar ve deprem konuları ile ilgili yapılan metafor çalışmalarında doğa olayları kategorileri altında benzer bulgulara erişen çalışmaların (Usta 2022, Yılmaz ve Arslan 2023, Dağcı ve Kaynak 2024, Kurtdede-Fidan ve Yaşar 2024) olduğu görülmüştür.

Araştırmada elde edilen diğer bir tema "ani durumlar teması" dır. Bu tema altında evdeki hırsız, gizli bir kaza, habersiz olay, çatlamış kaya şeklinde metaforlar üretilmiştir. Bu metaforlara bakıldığında çocukların depremi ansızın olabilecek durumlarla ilişkilendirdikleri görülmektedir. Aküzüm ve diğ. (2024), yaptıkları çalışmada 19 metaforun kümelendiği "aniden kategorisi" bu çalışmanın bulguları ile benzer sonuçlar göstermektedir. Depremle ne zaman ve nasıl karşılaşılacağı mümkün olmadığı için deprem öncesi, deprem sonrası ve deprem sırasında yapılması gerekenler bilindiği takdirde depremin zararının minimuma indirilmesi ve depreme yönelik farkındalıkların artması beklenmektedir. Depremle karşılaşan çocuklarda deprem sonrası sosyal, duygusal ve psikolojik anlamda olası etkilerinin hafiflemesi açısından deprem eğitim uygulamalarının planlanması gerekliliğinden bahsedilmektedir (Aydoğdu ve Fofana 2023). Bu bağlamda, öğrencilerin deprem konusunda bilgilendirilmesi ve afete yönelik gerekli eğitimlerin verilmesi ile karşılaşılabilir travmatik etkilerin azaltılabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada elde edilen son iki tema "nesneler ve ses teması" dır. Nesneler temasında hurdalık, yere düşen nesne, katil makine, korku tüneli ve ölüm fabrikası şeklinde metaforlar geliştirilmiştir. Bu metaforlar ile çocukların depremi üç boyutlu araç ve gereçlere benzettiklerinden bahsedilebilir. Deprem gibi korku ve istenmeyen durumları somutlaştırmaları da dikkat çekici bir unsur olarak görülmektedir. Yapılan bu araştırmadan farklı olarak Kurtdede-Fidan ve Yaşar (2024), yaptıkları çalışmada öğrencilerin futbol topu, alçı testeresi, bıçak gibi somut metaforlar geliştirildiği görülmüştür. Bu

minvalde çocukların depremi somut ifadelerle açıklamalarının yaş ve sınıf düzeyi ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bulgulardan elde edilen bir diğer tema da ses temasıdır. Bu temayı oluşturan yüksek sesli alarm, gürültü, felaket öncesi sessizlik şeklinde 3 metafor yer almaktadır. Depreme yönelik geliştirilen çalışmalar değerlendirildiğinde bu araştırmadan farklı ses unsurları ile ifade edilen metafor çalışmalarıyla karşılaşılmıştır. Kayaardı ve Bozyiğit (2022) yaptıkları çalışmada katılımcılar çığlık; Aksoy (2013) çalışmasında ise katılımcılar gök gürültüsü, uyandırıcı alarm şeklinde farklı metaforlar üretmişlerdir. Algılama ve deneyimlerde yaşananların etkisi fazladır. Depremi yaşamış bireylerde zamanla üst kattan gelen seslerin, yoğun gürültünün bile sarsıntı ve deprem olarak algılanması normal olarak görülmektedir (Kula 2000). Bu anlayışla öğrencilerin depremi ses unsuru ile ifade etmeleri doğal bir durum olarak karşılanmıştır.

Deprem vb. doğa kaynaklı afetler tüm yaş gruplarında travmatik etkiler oluşturabilmekle birlikte özellikle çocuklarda bu etki daha derin ve kalıcı olabilmektedir. Bu etkilerden bazıları; huzursuzluk, uykusuzluk, kâbus görme, neşe kaybı, yalnız kalma korkusu, duygu durum bozukluğu, yatağını ıslatma vb. etkilerdir (Nakajima 2012). Yelboğa (2023) yaptığı çalışmada şiddetli depremi deneyimlemiş çocuklarda deprem sonrası bu etkilerin kalıcı olabileceğini özellikle vurgulamıştır. Gerek psikolojik danışmanlık gerekse de psikiyatri alanlarında terapi ve tedavi süreçlerinde kullanılan ve etkinliği bilimsel olarak ispatlanmış metafor kullanımına bu çalışmada yer verilmiş olup ilgili tekniğin çocukların olumsuz deneyimlerini ifade edebilmelerine ve duygularını anlamalarına yardımcı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca çocukların yaşadıkları travmanın gerek etki seviyesini gerekse de türünü tespit etmede danışmalara, ebeveynlere ve öğretmenlere yol gösterici olabileceği de öngörülmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlardan hareketle şu önerilere yer verilmiştir:

- Depreme karşı bilinçli olma, depremlerle yaşamayı öğrenme, depremlerle karşılaşılabilirliği ve karşılaşıldığında alınması gereken tedbirler ile ilgili öğrencilere bilgi ve eğitim verilmesi önerilebilir.
- Öğretim programları özellikle disiplinler arası alanlarda afet bilincinin geliştirmeye yönelik içerikler açısından düzenlenmeli ve öğretmenlerin sınıf içi uygulamalarda afet eğitimine yönelik kazanımlara yer vermeleri önerilebilir.
- Depremi yaşamayan öğrencilerin deprem simülasyonları ile tanışması sağlanarak, depremin olması durumunda alınması gereken tedbirlerle ilgili bilgiler verilmesi ve depreme yönelik farkındalıklarının geliştirilmesi için 'Afet Bilinci Geliştirme Projeleri'nin yapılabilirliği önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Ahlgren K., Golden A., Magnusson U., 2021. Metaphor in education: A multilingual and Scandinavian perspective, *Metaphor and the social world*, 11(2), 196-211.
- Aksoy B., 2013. Depremi yaşamış olan 9. sınıf öğrencilerinin " deprem" kavramına yönelik algılarının nitel açıdan incelenmesi, *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 5(1), 247-265.

- Aküzüm C., Aküzüm L., Dervişoğlu N., 2024. Dikkat! depremde çocuklar var: deprem kavramına yönelik bilsem öğrencilerinin metaforik algıları, *Turkish Journal of Educational Studies*, 11(3), 255-273, <https://doi.org/10.33907/turkjes.1504252>.

- Alexander D., 1993. *Natural disasters*, Newyork: UCL Press and Chapman & Hall.

- Arslan K., Arı A.G., Kanat M.H., 2023. Ortaokul öğrencilerine yönelik deprem okuryazarlığı ölçeği geliştirme çalışması, *Türk Coğrafya Dergisi*, (83), 163-178.
- Arslan M.M., Bayrakçı M., 2006. Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi, *Millî Eğitim*, 35(171), 100-108.
- Aydoğdu F., Fofana A., 2023. Depremün küçük çocuklar üzerindeki etkileri ve müdahale programları, 1st International Conference on Trends in Advanced Research, 4-7 Mart 2023, Konya-Türkiye, Erişim adresi: <https://as-proceeding.com/index.php/ictar/article/view/176>.
- Benzer S., Arpalık A., 2021. Farklı deprem bölgesinde yaşayan ortaokul öğrencilerinin deprem konusundaki bilgi düzeyleri, *Anadolu Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 107-119.
- Cameron L., 2003. *Metaphor in educational discourse*, Bloomsbury Publishing.
- Dağcı T., Kaynak İ.H., 2024. Depremi yaşamış ve yaşamamış bireylerin geliştirdikleri metaforların incelenmesi, *SCAR*, 3(1), 187-198.
- Değirmenci Y., 2019. An examination of metaphors regarding the concept of “natural disaster” developed by prospective classroom teachers, *International Journal of Geography and Geography Education*, 39, 83-94.
- Doğan M., Nacaroglu O., Ablak S., 2021. Sivrice depremini yaşamış ortaokul öğrencilerinin depreme ilişkin metaforik algılarının incelenmesi: Malatya ılı örneği, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 51, 384-402.
- Güneş A., Fırat M., 2016. Açık ve uzaktan öğrenmede metafor analizi araştırmaları. *AUAd*, 2(3), 115-129.
- Hager P., 2008. Learning and metaphors. *Medical Teacher*, 30(7), 679-686.
- Herman J.L., 2022. *Travma ve İyileşme* (4. bs.), Literatür Yayınları.
- İnce Z., Şahin V., Dikbıyık C., Sinan O.K., 2024. Ortaöğretim öğrencilerinin “doğal afet” algılarının metaforlar aracılığı ile analizi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (150), 132-152, <http://dx.doi.org/10.29228/ASOS.75359>.
- Kahraman B.S., Demirhan F., Erdoğan T.E., 2023. 6 Şubat Kahramanmaraş depremini yaşayan öğretmenlerin deprem, yaşanan yer ve gelecek algısına yönelik metafor çalışması, *International Journal of Trends and Developments in Education*, 3(2), 15-39.
- Karakuş U., 2013. Depremi yaşamış ve yaşamamış öğrencilerin deprem algılarının, metafor analizi ile incelenmesi, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29), 97-116, <https://doi.org/10.17295/ataunidcd.31309>.
- Kaya H., 2010. Metaphors developed by secondary school students towards “earthquake” concept, *Educational Research and Review*, 5(1), 712- 718.
- Kayaardı F., Bozyiğit R., 2022. Investigation of metaphors developed by secondary school students regarding the concepts of disaster and population, *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 45, 16-35, <http://dx.doi.org/10.32003/igge.1016571>.
- Koçbay A., Dikici-Sığırtmacı A., 2025. Deprem sonrası göç etmiş okul öncesi dönem çocuklarının sosyal ve duygusal durumlarının incelenmesi, *Yaşadıkça Eğitim*, 39(1), 249-266, <https://doi.org/10.33308/26674874.2025391742>.
- Kula N., 2000. Deprem ve Kıyamet Benzetmesi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 351-360.
- Kurtdede-Fidan N., Yaşar M., 2024. İlkokul öğrencilerinin depreme yönelik metaforik algıları, *Uluslararası Karamanoğlu Mehmetbey Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 41-56, <https://doi.org/10.47770/ukmead.1424690>.
- Lakoff G., 1993. The contemporary theory of metaphor, *Metaphor and Thought*, 2(1), 202-251.
- Lakoff G., Johnson M., 1980. *Metaphors we live by*. London: The University of Chicago Press.
- Lincoln Y.S., Guba E.G., 1985. *Naturalistic inquiry*, Sage.
- Mahanoğlu S., Balcı S., 2025. Ortaokul öğrencileri için deprem farkındalığı ölçeği: geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Mevzu-Sosyal Bilimler Dergisi*, (13), 991-1015.
- Miles M.B., Huberman A.M., 1994. *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*, (2nd Edition), Sage.
- Nakajima Ş., 2012. Deprem ve sonrası psikolojisi, *Okmeydanı Tıp Dergisi*, 28(2), 150-155.
- Norris F.H., Stevens S.P., Pfefferbaum B., Wyche K.F., Pfefferbaum R.L., 2008. Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness, *Am J. Community Psychol*, 41, 127-150, <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9156-6>.
- Özkorkmaz H., Türk M.M., Taşyürek K., Taşyürek M., Baran S., Güler T., 2023. 7. Sınıf öğrencilerinin deprem hakkındaki farkındalıklarının incelenmesi, *International Journal Of Social And Humanities Sciences Research (Jshsr)*, 10(96), 1346-1362.
- Patton M.Q., 2002. *Qualitative Research & Evaluation Methods* (3rd Ed), Sage Publication.
- Saatçi G., Saatçi T., Köstekçi M., 2024. Kahramanmaraş depreminden etkilenen çocukların deprem kavramına ilişkin metaforik algıları, *Avrasya Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(3), 177-187, <https://doi.org/10.53493/avrasyasbd.1403027>.

Saban A., 2009. Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(2), 281- 326.

Solak A., Tezcan G., 2025. Investigation the Disaster Knowledge and Awareness Levels of Secondary School Students, Turk Deprem Arastirma Dergisi 7(1), 83-89, DOI:10.46464/tdad.1595969.

Sözcü U., 2024. Doğal afetler ve doğal afet okuryazarlığı (6.bsk), Ankara: Pegem Akademi.

Şahin C., Sipahioğlu Ş., 2002. Doğal afetler ve Türkiye, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Türker A., Çetin T., Erarslan F., 2024. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremini yaşamış ortaokul öğrencilerinin depreme ilişkin algıları: nitel bir araştırma, Ssd Journal, 9(46), 25-38.

Uckan P., 2025. Investigation of the metaphorical perceptions of high school students towards the earthquake: Çorum example, Turk Deprem Arastirma Dergisi 7(1), 1-13, DOI:10.46464/tdad.1470564.

Usta G., 2022. Üniversite öğrencilerinin afet ve göç kavramlarına ilişkin geliştirdikleri metaforların incelenmesi, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 14(27), 742-768, <https://doi.org/10.38155/ksbd.1146452>.

Yelboğa N., 2023. Kahramanmaraş depremi özelinde travmatik yas ve sosyal hizmetin yas danışmanlığı müdahalesi, Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi, 7(1), 97-121, <http://dx.doi.org/10.30830/tobider.sayi.13.6>.

Yıldırım A., Şimşek H., 2018. Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (11. Baskı), Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yılmaz E., 2023. Talip Küçükcan, Ali Köse, Doğal afetler ve din (Marmara depremi üzerine psiko-sosyolojik bir inceleme), Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4(2), 479-483. <https://doi.org/10.53352/tevilat.1317783>.

Yılmaz H., Arslan E., 2023. Okul öncesi dönemdeki çocukların gözünden deprem, Sosyal Bilimlerinde Güncel Tartışmalar, 12, 1254-1265.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, 4. Uluslararası Eğitimde ve Kültürde Akademik Çalışmalar Sempozyumunda özet bildirisi olarak sunulmuştur. Sempozyum düzenleme kuruluna ve yetkililerine teşekkürlerimizi sunarız.

ARAŞTIRMA VERİSİ (Research Data)

Bu araştırmanın verisini ve çalışma grubunu Gaziantep ilinde 6 Şubat Kahramanmaraş depremini yaşamış ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI / İLİŞKİSİ (Conflict of Interest / Relationship)

Araştırma kapsamında herhangi bir kişiyle ve/veya kurumla çıkar çatışması/ilişkisi bulunmamaktadır.

YAZARLARIN KATKI ORANI BEYANI (Author Contributions)

- Çalışmanın tasarlanması (Designing of the study): C.A.
- Literatür araştırması (Literature research): C.A., S.A.
- Saha çalışması, veri temini/derleme (Fieldwork, collection/ compilation of data): C.A., S.A.
- Verilerin işlenmesi/analiz edilmesi (Processing/analysis of data): C.A., S.A.
- Şekil/Tablo/Yazılım hazırlanması (Preparation of figures/ tables/software): C.A.
- Bulguların yorumlanması (Interpretation of findings): C.A., S.A.
- Makale yazımı, düzenleme, kontrol (Writing, editing and checking of manuscript): C.A., S.A.